

CD KLASSIEK

Synthese en harmonie
Alessandro Scarlatti

Alessandro Scarlatti werd in Palermo geboren in 1660 en overleed 65 jaar nadien in Napels, na een rijkelijk gevulde loopbaan als kapelmeester aan diverse vorstenhoven. Zo werkte hij in Rome voor de berooide bekeerlinge Christina van Zweden. Tegenwoordig geniet zijn zoon Domenico wellicht meer bekendheid wegens zijn baanbrekende klavecimbeldonates. Vader Alessandro daarentegen was veel meer een man van het gezongen woord.

Deze cd van het muzieklabel Arcana bevat wereldpremières zoals een requiem en een *Miserere* in combinatie met een bloedmooi *Magnificat* en *Salve Regina*. Eerst is er de vierstemmige *Missa defunctorum* uit 1717. In die requiem past Alessandro Scarlatti perfect alle knepen toe van de oude renaissancepolyfonie. Deze muziek is familie van stilte en beschouwing en de componist presenteert er een buitengewone synthese mee van inhoud en muziek, van melodie en harmonie.

Twintig jaar eerder schreef Scarlatti het ook al vierstemmige *Salve Regina* (met basso continuo en twee violen). De aloude gregoriaanse melodie is onderhuids aanwezig in de hele compositie, maar voorts is dit op en top barokmuziek. Ook hier worden de stemmen heerlijk dooreen geweven, al blijft alles helder en intens. De violen zijn alvast een welkom nieuw accent dat de aandacht richt op wat komt.

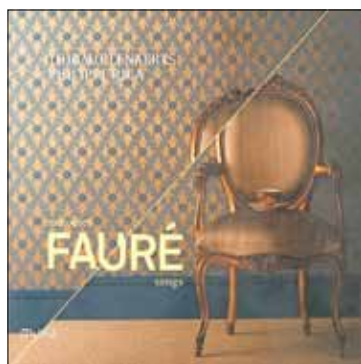
In het negenstemmig *Miserere mei, Deus* uit 1708, a capella en dubbelkorig, wisselt Scarlatti gregoriaanse delen subliem af met polyfone passages en laat hij de twee koren vrij van elkaar evolueren, om ze uiteindelijk samen te brengen in het laatste vers. Het werk was bedoeld om gezongen te worden in de Sixtijnse kapel ter vervanging van het zestig jaar oudere *Miserere* van Gregorio Allegri. Scarlatti's versie was echter stukken complexer dan die van zijn voorganger en de zangers maakten er een knoeiboel van. Ze behielden Scarlatti dus niet in hun repertoire en gingen routineus voort met Allegri.

De cd sluit af met een indrukwekkend vijfstemmig *Magnificat* waarin Odhecaton zich op zijn feestelijkst toont. De feilloze en uitgebalanceerde vertolking van Odhecaton maakt deze cd tot een ware verrukking. (JC)

Alessandro Scarlatti, *Missa defunctorum, Magnificat, Miserere, Salve Regina, Odhecaton*, onder leiding van Paolo Da Col, Arcana, A398, 23 euro.

Alessandro Scarlatti, *Missa defunctorum, Magnificat, Miserere, Salve Regina, Odhecaton*, onder leiding van Paolo Da Col, Arcana, A398, 23 euro.

CD KLASSIEK

Intieme liederen
Gabriel Fauré

Op 10 juli 1873 schoot de 31-jarige Franse dichter Paul Verlaine in Brussel zijn 19-jarige vriend Arthur Rimbaud neer. Beide dichters – Verlaine was gehuwd en had een zoon, Rimbaud was een wonderkind – waren een onstuimige amoureuze relatie begonnen, getekend door drank en geweld. Na het schietincident werd Verlaine door het Belgische gerecht veroordeeld en opgesloten in de gevangenis van Bergen. Daar schreef hij onder meer het gedicht *Prison*.

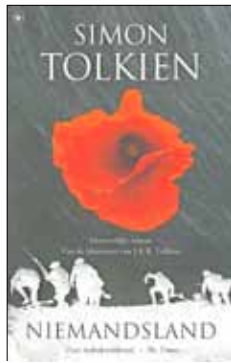
Meerdere gedichten van Verlaine werd door musici op muziek gezet, vooral door Gabriel Fauré (1845-1924), wellicht de grootste Franse componist van de late ne-

gentiende eeuw. Tenor Thibaut Lenaerts en pianist Philippe Rigga vereeuwigden die muziek op hun nieuwste cd. Het betreft intieme liederen, niet enkel *Prison* van Verlaine, maar ook van andere Franse schrijvers.

Rigga speelt op een authentieke Erardpiano uit 1873, om de klank van weleer zo nauwkeurig mogelijk te reconstrueren. De gebruikelijke stemtoonhoogte of diapason is sinds het midden van de twintigste eeuw vastgesteld op een frequentie van 440 hertz. Een Erardpiano had eertijds een diapason van 455 hertz, wat een volstrekt ander, meer kwetsbaar klankgevoel oplevert. Wonderlijke opname deze, voor wie houdt van Franse poëzie. (EDS)

Gabriel Fauré, *Melodies/Songs*, door Thibaut Lenaerts & Philippe Rigga, Muso, M 017, 23 euro.

BOEK ROMAN

Loopgravenoorlog
Simon Tolkien

Volgens sommige literatuurkenners is de belangrijkste roman over de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) niet *Im Westen nichts Neues* (Van het westelijk front geen nieuws) van Erich Maria Remarque, maar *The Lord of the Rings* (In de ban van de Ring), het fantasy-epos uit 1954 van J.R.R. Tolkien. Wat hebben elfen en dwergen te

maken met de loopgravenoorlog? De jonge Tolkien diende als Britse soldaat tijdens de Slag aan de Somme, raakte er gewond en schreef in het ziekenhuis zijn eerste verhalen. In zijn wereldberoemd geworden cyclis gaat het over de strijd tussen goed en kwaad en worden vele veldslagen beschreven. *In de ban van de Ring* werd vanaf 1960 populair als een antioorlogsboek.

De in Californië levende advocaat en romanschrijver Simon Tolkien is de kleinzoon van J.R.R. Tolkien. Als kind was hij gefascineerd door zijn grootvader die in 1973 overleed. *Niemandsland*, een klepper van meer dan zeshonderd bladzijden, is dan ook opgedragen aan opa's herinnering.

Het boek vertelt het verhaal van een Britse jongen die opgroeit in een Londense volkswijk, verhuist naar een mijnstadje in Yorkshire en een studiebeurs voor de universiteit van Oxford weet te bemachtigen. Grootva-

der Tolkien was weliswaar geen mijnwerkerszoon, maar wel een katholieke wees die dankzij zijn priester-voogd een beurs voor Oxford kreeg. In 1915 besloot ook hij naar de loopgraven in Frankrijk te vertrekken. Simon Tolkien laat zijn hoofdpersonage hetzelfde pad bewandelen.

De beschrijvingen van het frontleven en de dagelijkse strijd zijn sterk en de schrijver houdt de lezer in de ban van het verhaal. Volgens sommigen is dit het boek dat grootvader Tolkien niet kon schrijven. (EDS)

Simon Tolkien, *Niemandsland*, The House of Books, Amsterdam, 2017, 653 blz., 22,50 euro, ISBN 978 90 4435 151 4.

BOEK GELOOF

Liefdevol leven
Willem van Saint-Thierry

De middeleeuwse monnik en mysticus Willem van Saint-Thierry (omstreeks 1075-1148) bleef lange tijd in de schaduw van zijn beroemde vriend en tijd-

genoot Bernardus van Clairvaux. Pas in de twintigste eeuw werd zijn oeuvre naar waarde geschat. Jezuïet Paul Verdeyen maakte het tot zijn levenswerk om Willems spirituele meesterwerken in het Nederlands te vertalen en in inhoud ervan te ontsluiten.

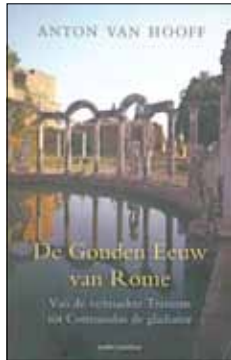
Een van zijn belangrijkste werken schreef Willem tijdens zijn verblijf in de cisterciënzerabdij van Signy, in de Franse Ardennen. *Speculum fidei*, letterlijk de spiegel van het geloof, kwam tot stand tussen 1140 en 1145. In dat traktaat houdt Willem zijn jongere medebroeders een 'spiegel' voor en verkennt hij de kern van het christelijke geloof. Een belangrijk woord dat voortdurend terugkomt is 'mysterie'.

Willem ijkt het mysterie van het geloof als één God in drie personen. Dat mysterie is ge-

openbaard door de menswording in Jezus Christus. Het is niets anders dan Gods grenzeloze liefde. Liefde is bijgevolg het sleutelwoord om te komen tot kennis van God. Daarvoor haalt de monnik de Schrift aan en de kerkvaders. De gelovige ziel kan Gods liefde zelf voelen en zich door Hem laten omvormen. Dat is meteen de kern van de christelijke mystiek. (EDS)

Willem van Saint-Thierry, *Speculum fidei. Twaalf hoofdstukken over het geloof*, Uitgeverij Averbode, Averbode, 2017, 19,95 euro, ISBN 978 90 317 1622 7.

BOEK GESCHIEDENIS

Romeins leven
Van Hooff & Dickey

Wie ooit een beetje Romeinse geschiedenis heeft gekregen, hoorde wellicht over de 'goede keizers'. Dat zijn vijf keizers die tussen 96 en 180 regeerden op ongebruikelijk bewakende wijze, althans in vergelijking met hun voorgangers en opvolgers. Die periode wordt Romes gouden eeuw genoemd. Betrokken heersers worden ook wel eens de 'adoptiekeizers' genoemd, aangezien ze aan de macht kwamen omdat ze door hun voorganger als zoon waren geadopteerd. Antoninus Pius was weliswaar al vijftig toen

hij door Hadrianus werd geadopteerd.

De Nederlandse rasverteller en docent oude geschiedenis Anton van Hooff neemt de lezer in *De gouden eeuw* mee naar de glorie-tijd van het Romeinse Rijk dat in besproken periode zijn grootste omvang bereikte. Er woeden toen ook geen burgeroorlogen. Overal heerste een koortsige bouwactiviteit, waarvan de overweldigende ruïnes nu nog getuigen. Beeldende kunst, literatuur en wetenschap beleefden hoogdagen. Nooit voorheen werden de oude goden met zo veel tempels en festivals geëerd.

Het was de climax van het heidendom, maar terzelfder tijd werd het christelijke geloof ook zichtbaar. Dat nieuwe geloof werd bestreden, maar niet systematisch. Het motief was het diepe wantrouwen van de Romeinse overheid tegen besloten gezelschappen. Christenen werden bestempeld als 'lichtschuw volk'.

In een Romeins klaslokaal van Eleanor Dickey bevat dan weer antieke schoolteksten waaruit Romeinse kinderen hun kennis opdeden. De teksten bieden ook een pakkend beeld van het Romeinse leven. Alle teksten worden in hun context geplaatst.

De lezer moet daarbij beseffen dat Romeinen geen klassen kenden en dat het leertraject individueel was. Lezen, schrijven en uit het hoofd leren waren de belangrijkste schoolvakken in de oudheid. We vergeten ook vaak dat Romeinen wensten dat ontwikkelde burgers Grieks leerden. Kinderen moesten al vroeg taale klassieke auteurs leren kennen. Als u er ooit van droomde Romein te worden, lees dan dit inleidende boek. (EDS)

Anton van Hooff, *De gouden eeuw van Rome. Van de volmaakte Trajanus tot Commodus de gladiator*, Ambo/Anthos, Amsterdam, 2017, 262 blz., 19,99 blz., ISBN 978 90 2633 679 9 • Eleanor Dickey, *In een Romeins klaslokaal. Een schoolboek uit de eerste eeuw*, Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam, 2017, 17,50 euro, ISBN 978 90 2530 485 0.